

گزارش

تأملی بر نقشه راه اعتبارسنجی آثار پژوهشی: راهکاری برای نگارش صحیح علمی

زهره عباسیان^۱

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۷/۲۴

مقدمه

هنگام نگارش علمی کدام یک از منابع برای استفاده اعتبار بیشتری دارد؟ این پرسشی است که ذهن بسیاری از پژوهشگران، به خصوص افراد نو قلم را هنگام نگارش به خود مشغول می‌کند. در نگاه نخست، شاید پاسخ بسیار ساده باشد؛ اما پژوهشگرانی که درصدد نگارش اثر ارزشمند و ماندگار هستند باید علاوه بر بحث اصالت پژوهش و پرهیز از هرگونه سوءرفتار پژوهشی در انتشار اثر خود به اصالت و اعتبار منابعی که استفاده کرده‌اند نیز توجه کنند.

هر نویسنده‌ای پیش از آنکه یک نویسنده خوب باشد، باید یک خواننده خوب باشد. خواننده خوب کسی است که با هوشیاری و دقت، آثار و منابع مختلف – آثار مهم، معتبر، و موثق یک حوزه – را بررسی و مطالعه می‌کند. در ادامه، با توجه به پرسش‌هایی که در ذهن او ایجاد شده و با استفاده از دانش پذیرفتنی‌ای که در آن حوزه کسب کرده است پژوهشی کارآمد را طرح‌ریزی و نگارش را آغاز می‌کند. بنابراین، مرحله مهم پیش از نگارش، انتخاب منابع خوب و معتبر برای مطالعه؛ سپس استفاده از منابع و استناد به آنهاست (عصاره، ۱۳۸۱). هرگاه از منابع بی‌کیفیت در تولید اثری استفاده شود، قطعاً بر جوانب مختلف اثر پژوهشی وی تأثیرگذار است و می‌تواند سبب ورود اطلاعات بی‌کیفیت به چرخه تولید علم شود. عصاره (۱۳۸۱) در مقاله‌ای، ضمن تأکید بر اهمیت توجه به منابع استفاده‌شده در پژوهش و ارزیابی آنها،

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
zohrehabbasiyan@gmail.com

توجه به نویسنده اثر، روزآمد بودن منابع، سهولت دسترسی به وبسایت و اطلاعات، دامنه موضوعی، محتوا، صحت، منحصر بودن، جامعیت، هدف، مخاطبان و مانند آن را به عنوان عوامل تأثیرگذار در ارزیابی و انتخاب منابع اینترنتی بر شمرده است. حیدری (۱۳۸۴) نیز معیارهای ارزیابی منابع الکترونیکی - به خصوص وبسایتها - را ذکر کرد و با توجه به رشد روزافزون این منابع همگام با فراگیر شدن اینترنت توجه به معیارهایی از جمله زمان ایجاد، صاحب و سازنده وبسایت، هدف ایجاد و پوشش موضوعی، روزآمدی، صحت و صلاحیت، و اعتبار محتوای وبسایتها را از عوامل بسیار مؤثر در سنجش کیفیت و ارزیابی وبسایتها قلمداد کرده بود. بیدختی و حاجی زین العابدینی (۱۳۹۰) نیز همین عوامل را در مطالعات پزشکی و بالینی، با توجه به حساسیت و چالشهای این حوزه موضوعی، ضروری و حائز اهمیت دانسته اند. در کنار عوامل اشاره شده که به طور جامع در کتاب کتس^۱ (۱۹۹۲) نیز آمده است، میرزاییگی، صنعت جو، و دیانی (۱۳۹۱) به عواملی چون رفتار کاربران در ارزیابی ربط اطلاعات و سبک شناختی هر فرد نیز توجه داشته اند و منابع و آثار پژوهشی و چگونگی سنجش اعتبار آن، فارغ از گرایش و تفکرات فردی را ارزیابی جامع کرده اند. جان سرل^۲ (۱۹۶۹) هفت معیار را اصول سازنده^۳ متن نامیده است که شامل انسجام^۴، پیوستگی^۵، نیت مندی^۶، پذیرفتگی و تأیید^۷، بار اطلاعاتی، موقعیت مندی^۸، و بینامتنیت^۹ است. وی همچنین در کنار معیارهای ذکر شده به سه اصل کارآمدی^{۱۰}، تأثیرگذاری^{۱۱}، و تناسب^{۱۲} نیز اشاره کرده است (نقل در نشاط، ۱۳۹۰). اسمیت^{۱۳} (۱۹۹۷) نیز با ارزیابی منابع اینترنتی، بر هویت نویسنده و اعتبار محتوا تأکید کرده است. بری و چمبر^{۱۴} (۱۹۹۸) در ارزیابی اطلاعات، کیفیت منبع را یکی از عوامل ضروری دانسته و معیارهایی چون نویسنده و وابستگی سازمانی وی، ویراستار، نوع مدرک استفاده شده و محل انتشار آن، و سازمان متبوع را از عوامل مهم تلقی کرده اند.

هدف نوشتار حاضر، ارزشیابی و اعتبارسنجی کیفیت منابع پژوهشی است که در فضای انتشاراتی در حال انفجار با شتابی وصف ناپذیر همراه است. از سوی دیگر، رشد شبکه های اجتماعی و فضای مجازی به افزایش تزریق انواع اطلاعات نادرست و مشکوک منجر شده است و این محیط نه تنها اطلاعات صحیح و روزآمد عرضه می کند، بلکه اطلاعات باطل یا اغواکننده ای نیز دارد (نشاط، ۱۳۸۷). بنابراین، آگاهی و انتخاب صحیح پژوهشگران و نویسندگان در چنین فضایی بسیار تأمل برانگیز است.

1. Katz
2. Searle
3. Constitutive
4. Cohesion
5. Coherence
6. Intentionality
7. Acceptability
8. Situationality
9. Intertextuality
10. Efficiency
11. Effectiveness
12. Appropriateness
13. Smith
14. Barry & Schamber

پرسش این است که چه راه‌هایی برای غربال منابع و پژوهش‌ها وجود دارد و از کجا بفهمیم منبعی که در دست داریم باکیفیت و معتبر است و ارزش استفاده دارد یا خیر. به همین سبب، تلاش شد تا با مراجعه به متون مرتبط پیشین و تطابق با نیازهای کنونی جامعه در نموداری کلی - که در این نوشتار نقشه راه اعتبارسنجی آثار پژوهشی نامیده شده است - راهکارهایی از نظر اعتبارسنجی منبع و محمل انتشار آثار، محتوای آثار، پدیدآور، و مسائلی از این دست برای تسهیل امر مطالعه و نگارش در اختیار مخاطبان قرار گیرد.

اعتبارسنجی ناشر، منبع، و محمل انتشار

الف) مقالات. در بسیاری از حوزه‌های علمی، مقالات از منابع معتبر و پراستناد و حتی مهم‌ترین منبع هستند. راهکارهای زیر می‌تواند به شناسایی هرچه بیشتر اعتبار یک مقاله کمک کند:

- پرس‌وجو از افراد آگاه مانند اساتید و پژوهشگران درباره مجله‌ای که مقاله در آن منتشر شده است.
- آرشیو یا قدمت مجله، منابع نمایه‌کننده مجله، و ضریب تأثیر آن. با مراجعه به وبسایت مجلات، معمولاً فهرستی از پایگاه‌هایی را که مجله در آن نمایه شده است می‌توان شناسایی کرد. این اطلاعات یا در توضیحات صفحه نخست مجله درج می‌شود، یا در بخش "درباره ما"، یا در بخشی مجزا با عنوان "نمایه‌ها و چکیده‌ها" نمایان می‌شود. به طور مثال، در حال حاضر، از جمله مهم‌ترین نمایه‌های بین‌المللی، آی‌اس‌آی^۲، وب‌آوساینس^۴، و اسکوپوس^۵ هستند.
- نکته دیگر این است که مجله‌ای که مقاله را چاپ می‌کند جزء مجلات جعلی^۶ نباشد؛ یعنی با کپی‌برداری از وبسایت و نشانی سایت نشریات معتبر و حتی شاپای^۷ آنها برای کسب منافع مالی از اعتبار مجلات معتبر و علمی سوءاستفاده نکند (دادخواه و مالیزوسکی^۸، ۲۰۱۵). راهکارهای مختلفی برای شناسایی مجلات جعلی وجود دارد که به طور خلاصه توجه به نشانی و قلمرو^۹ دقیق وبسایت، نظم و انسجام آرشیو و قدمت مجله، روند داوری و پذیرش، میزان تنوع نویسندگان و غیره را می‌توان نام برد. همچنین، برای بررسی بیشتر، فهرست مجلات معتبری را که در وبسایت وزارتخانه‌های ذیربط درج شده است می‌توان مرور کرد^{۱۰}.
- توجه به شاخص‌هایی که برای هر مجله تعریف شده است. این کار به دو

1. About
2. Abstracting and indexing
3. Institute for Scientific Information (ISI)
4. Web of Science
5. Scopus
6. Hijacked Journals
7. ISSN
8. Dadkhah & Maliszewski
9. Domain
۱۰. فهرست مجلات جعلی و نامعتبر وزارت بهداشت، درمان، و آموزش پزشکی را در نشانی <http://blacklist.research.ac.ir> و مجلات زیرنظر وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری را در نشانی <http://journals.msrt.ir> مشاهده کنید.

دليل مفيد است: سبب آگاهی از اعتبار مجلات در دست انتشار می‌شود و نیز به شناسایی و آگاهی از اهمیت مجلات آن رشته خاص منجر می‌شود که در آینده قصد ارسال مقاله به آنها را داریم. در این زمینه، آگاهی از شاخص‌های اعتبارسنجی که در ادامه می‌آید مفید خواهد بود:

۱. ضریب تأثیر^۱ مجله: به معنی نسبت میان تعداد استنادهای دریافتی به تعداد مقالات انتشار یافته در یک نشریه است (کرمی، پیرحقی، و صبوری، ۱۳۹۴). آگاهی از این شاخص‌ها در وبسایت‌های معتبری است که با جستجوی نام مجله یا شاپای مجله اطلاعات مفیدی می‌دهد.^۲

۲. "چارک مجلات"^۳: این شاخص برای سنجش مجلات در یک حوزه موضوعی خاص با استفاده از مرتب‌کردن^۴ ضریب تأثیر هر مجله در آن حوزه؛ سپس تقسیم‌بندی به چهار چارک محاسبه می‌شود و برای مجلات پایگاه اسکوپوس به کار می‌رود. براساس این شاخص، معمولاً مجلاتی که در رده چارک نخست و دوم (Q1 و Q2) قرار دارند بسیار معتبرند و قاعداً روند چاپ مقاله در این نوع نشریات نسبت به چارک سوم و چهارم دشوارتر است (رتبه‌بندی استنادی مجلات و چارک مجلات^۵، بی‌تا). برای بررسی چارک مجلات و کسب اطلاعات مفید دیگر در این زمینه، می‌توان سایت سایمگو ژورنال^۶ را استفاده کرد.

۳. شاخص اچ^۷: این شاخص برای محاسبه میزان بهره‌وری و تأثیرگذاری علمی یک شخص، نشریه، دانشگاه، یا کشور و مقایسه آنها با دیگر رقبا به کار می‌رود و به معنی تعداد H مقاله از یک نشریه یا شخص است که دست کم H بار استناد دریافت کرده باشد. به طور مثال، اگر نشریه‌ای ۱۰ مقاله داشته باشد که هر کدام دست کم ۱۰ بار استناد دریافت کرده باشد، شاخص اچ آن نشریه ۱۰ است (عمرانی، ۱۳۸۶). هرچه شاخص اچ نشریه‌ای بالاتر باشد، آن نشریه استنادهای اعتمادپذیرتری دارد و احتمالاً مقالات ارزشمندی چاپ کرده است. یکی از راه‌های افزایش شاخص اچ افراد، چاپ مقالات در مجلات با شاخص اچ بالاست.^۸

علاوه بر شاخص‌های اشاره شده، پایگاه‌های Scopus، SJR، WOS، و JCR نیز اطلاعات کتاب‌شناختی و ارزیابانه ضروری در زمینه مقالات را در اختیار می‌گذارند. (ب) کتاب‌ها. اعتبار و شهرت ناشر و حوزه تخصصی فعالیت ناشر از جمله نکات مهمی است که در این حوزه از کار می‌توان مدنظر قرار داد (محسنی، ۱۳۸۶).

(ج) وبسایت. از آنجاکه در محیط وب هر اطلاعاتی می‌تواند با هر کیفیتی و توسط هر شخصی منتشر شود، لازم است به نکاتی از جمله نشانی و دامنه سایت و صاحب

1. Impact factor

۲. برای بررسی این شاخص در مجلات نمایه شده در WoS می‌توانید به سایت <http://www.scijournal.org/index.html> مراجعه کنید؛ همچنین با جستجوی ISSN مجلات در سایت <http://impactfactor.ir> این شاخص را بررسی کنید.

3. Quartile score

4. Sort

5. Journal citation ranking and quartile scores

6. Scimagojr journal (<http://www.scimagojr.com/journalrank.php>)

6. H-Index

۸. شاخص اچ مجلات مدنظرتان را در سایت <http://www.scimagojr.com/journalrank.php> ببینید و از بخش category به حوزه مدنظرتان برسید.

و سازمان تولیدکننده آن توجه شود. سایت‌های دانشگاهی سراسر دنیا با دامنه‌های مشخصی از جمله edu و ac. مشخص می‌شوند و معمولاً اطلاعات مناسب و موثقی دارند.

د) پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی. اگر برای استفاده از این منابع ناگزیر به مراجعه به محلی غیر از دانشکده‌ها و کتابخانه‌های تخصصی هستید، لازم است با نام دانشگاه، اساتید، دانشجو، یا عنوان پایان‌نامه در وبگاه دانشگاهی جستجو کرد تا مطمئن شد منبع مدنظر وجود دارد و اسیر اطلاعات ساختگی و جعلی نشویم. در صورت لزوم، می‌توان به صورت الکترونیکی با دانشجو یا استاد راهنما تماس گرفت. از سوی دیگر، گرچه این آثار در شمارگان اندک منتشر می‌شوند، گاه ممکن است به دلایل مختلف از جمله نظارت کافی نداشتن استاد راهنما و تمایل به مدرک‌گرایی، کیفیت و صحت لازم را نداشته باشد. از این رو، اگر منابعی باشد که پایان‌نامه‌ها را نقد و بررسی کند، اساتید و دانشجویان نگاه جدی‌تری بر نگارش پایان‌نامه‌ها خواهند داشت و این منابع کمتر دستخوش بی‌کیفیتی می‌شوند (خسروی، ۱۳۸۱).

اعتبارسنجی محتوا

بررسی محتوای اثر را می‌توان به سه مرحله کلی تقسیم کرد:

- ۱) تطبیق محتوا با اهداف مدنظر؛
 - ۲) بررسی منابع و مآخذ اثر؛ و
 - ۳) صحت محتوا و دوری از سوءرفتارهای پژوهشی.
- همه این مراحل نیز درباره تمامی آثار پژوهشی اعم از مقاله، کتاب، و حتی پایان‌نامه‌های تحصیلی صدق می‌کند.

برای تصمیم‌گیری درباره محتوای آثار توجه به نکات زیر راهگشا خواهد بود:

- میزان اعتبار، صحت، و روزآمدی اطلاعات ارائه‌شده (ارزیابی منابع: معیارهای ارزیابی...، بی‌تا)؛
- پاسخ محتوا به پرسش‌های ذهنی کاربر/ استفاده‌کننده؛
- تناسب و ارتباط عنوان اثر با محتوا (کالج محلی پورتلند^۲، بی‌تا؛ راهنمای هاروارد برای استفاده از منابع^۳، بی‌تا)؛
- بیان هدف نویسنده از نگارش اثر پژوهشی باید به دور از تعصب و جانب‌داری باشد. مقالاتی که با اهداف تجاری یا معرفی برند یا محصولی خاص نوشته شده‌اند باید با حساسیت بیشتری بر آنها تأمل کرد؛

1. Evaluating sources:
Evaluation criteria...
2. Portland Community
College (PCC)
3. Harvard Guide to Using
Sources

- داشتن اطلاعات نو و فراتر از دانش موجود و در دسترس. به طور مثال، ممکن است پژوهشی بدیهیات یک حوزه را با بیان متفاوتی گفته باشد؛ بنابراین به ژرف‌نگری و اندیشه نهفته در آثار باید توجه شود؛
- روانی زبان نگارش و ساختار محتوا. اطلاعات گنگ و نامفهوم به برداشت غلط استفاده‌کننده می‌انجامد؛
- ساختار نگارشی متن. آیا محتوای اثر نظم، ساماندهی، و پیوند منطقی دارد یا از قطعه‌های بهم‌چسبیده تشکیل شده است؟ سرل (۱۹۶۹) از این اصل با عنوان انسجام^۱ یاد کرد که مربوط می‌شود به چگونگی پیوند معنادار متقابل میان مؤلفه‌های ظاهری متن و آنچه عیان است (نقل در نشاط، ۱۳۹۰).
- علاوه بر نکات فوق، منابع و مآخذ استفاده‌شده نیز اهمیت دارد. این منابع، زمینه فکری نویسنده را نشان می‌دهد و خواننده نیز باید بداند اطلاعات استنادشده تا چه حد معتبر و صحیح است. در این زمینه، توجه به نکات زیر ثمربخش خواهد بود:
 - در متن از منابع مهم، معتبر، و روزآمد استفاده شده باشد. مقاله‌ای که بیشتر منابعش از مقالات به‌روز مجلات معتبر است با مقاله‌ای که منابع آن وب‌سایت‌ها و وبلاگ‌های کم‌اعتبار است قطعاً متفاوت هستند.
 - توجه به این نکته که آیا استفاده از این متن به افزایش اعتبار و کیفیت اثر در حال نگارش می‌انجامد یا خیر. استناد به آثار و مطالب متخصصان یک حوزه، نشان‌دهنده اشراف نسبی نویسنده به موضوع است. به‌علاوه، خواننده را نیز مطمئن می‌کند مطالب، معتبر و دقیق است. البته، باید به استنادهایی که به‌صورت جعلی به متخصصان و صاحب‌نظران مشهور یک حوزه نسبت داده می‌شود نیز توجه داشت. در مواقعی که تردید وجود دارد، مشورت با متخصصان یا مراجعه به متن استنادشده راه‌حلی مناسب است.
 - توجه شود که منابع استفاده‌شده با محتوای اثر هم‌خوانی داشته باشد. به تعداد استنادهای بیش از حد، استنادهای مکرر به یک اثر، و استنادهای نامرتب دقت شود.
 - نداشتن ارجاعات کور و نامفهوم و یا ارجاعاتی که پژوهشگر را به منبع اصلی نمی‌رساند. به طور مثال، پیوندهای مخدوش یا ناقص یا اطلاعات کتاب‌شناختی ناقص یا اشتباه نداشته باشد.
 - ادعا، نظریه، و فرضیه‌هایی که نشان می‌دهند اثر از منابع دیگر اقتباس شده است، باید به‌درستی مستند شوند و ارجاع داشته باشند.

1. Regulative principles

- میزان استنادهای دریافتی در برخی مواقع، معیاری بر کیفیت بالای اثر است. البته این سخن به این معنا نیست که اگر مقاله‌ای هیچ استنادی ندارد یا به تعداد انگشت‌شمار استناد دارد، معتبر نیست. در حوزه‌هایی که نظریه مهمی مطرح می‌شود و زمان زیادی از انتشار مقاله نمی‌گذرد، معمولاً زمان نیاز است تا نظریه بررسی، نقد، و استناد شود.

• برای اطمینان بیشتر از عاری بودن محتوا از تقلب‌های علمی، می‌توان از نرم‌افزارهایی استفاده کرد که برای این منظور طراحی شده‌اند. از جمله معتبرترین نرم‌افزارهای خارجی آی‌تنتیکیت^۱ و ترنیتین^۲ است. در ایران نیز نرم‌افزارهایی به صورت خصوصی یا عمومی و تابع مراکز و مؤسسات مختلف در حال فعالیت‌اند که از جمله آنها می‌توان سمیم نور^۳ (وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی در حوزه مقالات، کتب، و پایان‌نامه‌های فارسی علوم انسانی)، همانندجو^۴ (وابسته به پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، نیز در زمینه پایان‌نامه‌ها)، و هم‌تاجو^۵ (وابسته به پژوهشکده فناوری اطلاعات و ارتباطات جهاد دانشگاهی) را نام برد.

• گاه لازم است به یادداشت‌هایی توجه کرد که درباره یک اثر منتشر می‌شود، از جمله یادداشت‌هایی درباره سلب اعتبار مقاله^۶. سلب اعتبار مقاله به این مفهوم است که مقالات پس از اینکه چاپ و منتشر می‌شوند به دلایلی مختلف از جمله سوءرفتارهای پژوهشی مانند سرقت علمی، جعل، و تحریف از طرف سردبیر و دفتر مجله اعتبارشان سلب می‌شود و دیگر امتیاز و اعتباری برای نویسنده و جامعه ندارند (ویجر، بربور، یتیس، و کلینرت^۷، ۲۰۰۹). آشنابودن با این واژه و آگاهی از مفهوم آن سبب می‌شود به یادداشت‌هایی که با این عنوان ابتدای مقالات آمده توجه کنیم. برخی پایگاه‌های اطلاعاتی مانند وب‌آوساینس یا پاب‌مد^۸ (در حوزه علوم پزشکی) در قسمت اعمال محدودیت بر نتایج جستجو، مقالات سلب اعتبارشده را نشان می‌دهند.

در مجموع، همه نکات اشاره شده به طور عمده نسبی هستند و نمی‌توان با تعیین صددرصدی درباره آنها قضاوت کرد. به طور مثال، اگر اثری استنادی دریافت نکرده باشد به این معنی نیست که حتماً آن مقاله نامعتبر و بی‌کیفیت است، ممکن است دانشی نو باشد و هنوز چندان توجه عام را جلب نکرده باشد.

1. iThenticate
2. Turnitin
3. www.samimnoor.ir
4. www.irandoc.ac.ir
5. <http://hamtajoo.ir>
6. Retraction
7. Wager, Barbour, Yentis, & Kleinert
8. www.pubmed.gov
9. Limitation

اعتبارسنجی پدیدآورندگان

در سراسر جهان، منابع پژوهشی را به اعتبار پدیدآور آن آثار مطالعه می‌کنند و در اثر پژوهشی خود به نویسندگان معتبر استناد می‌کنند (کتس، ۱۹۹۲). اما، همیشه با نویسنده اثر آشنا نیستیم. در این مواقع چه باید کرد؟

پدیدآوران آثار پژوهشی انگیزه‌های متفاوتی از نگارش آثار دارند از جمله دغدغه‌ای ذهنی در موضوعی خاص، کسب درآمد، شهرت، فراغت از تحصیل، و ارتقای علمی. شاید هرگز نتوان از انگیزه پدیدآور آگاه شد؛ اما برای آگاهی نسبی در این زمینه توصیه‌های زیر می‌تواند مفید باشد:

- نویسندگان واقعی باشند و مقاله، نویسندگان افتخاری یا اهدایی^۱ نداشته باشد. گاهی نویسندگان برای اعتباربخشی به اثر خود نام پژوهشگران و اساتید به نام یک حوزه را ذکر می‌کنند و این حالت بدون اطلاع و مشارکت اساتید و متخصصان رخ می‌دهد. البته برعکس این حالت نیز گاهی رخ می‌دهد؛ زمانی که شخصی سهم نویسندگی دارد؛ اما به هر دلیلی نام وی در فهرست نویسندگان ذکر نمی‌شود. این حالت را غالباً در مواقعی می‌بینیم که شخص پژوهش خود را در ازای پرداخت هزینه یا منفعتی به اشخاص یا مؤسسات فعال در این حوزه می‌سپارد. البته ناگفته نماند دانستن و آگاهی یافتن به حقیقت سهم نویسندگان و میزان فعالیت آنها دشوار است و شاید جز با برقراری ارتباط با آنها هویدا نشود (حری، ۱۳۹۰).
- وابستگی سازمانی یا نشانی پست الکترونیکی نویسندگان مشخص (و ترجیحاً معتبر) باشد.
- مواقعی که به نوشته‌های نویسنده‌ای اطمینان نداریم، بهتر است درباره زمینه‌های مطالعاتی وی تفحص کنیم. این روزها با وجود شبکه‌های اجتماعی مختلف مانند لینکداین^۲ و ریسرچ‌گیت^۳ کسب اطلاعات درباره نویسندگان حقیقی و حقوقی چندان دشوار نیست؛ به‌ویژه درباره نویسندگان خارجی این جستجو بسیار کاربردی و رایج است.
- تخصص نویسنده در آن حوزه خاص را مطالعه و بررسی کنیم. برای این منظور، علاوه بر مطابقت رشته تحصیلی و تخصصی پدیدآورنده با موضوع و محتوای اثر، از طریق جستجوی نام پدیدآورنده در پایگاه‌های اطلاعاتی و پژوهشی می‌توان پیشینه حوزه نگارشی پدیدآور را مشخص کرد (کالج محلی پورتلند، بی‌تا).
- توجه به زبان اصلی نویسنده و زبان متن تا از اطلاعاتی که به‌درستی معادل‌گذاری نشده و به‌خوبی بیان نشده است غافل نشویم.

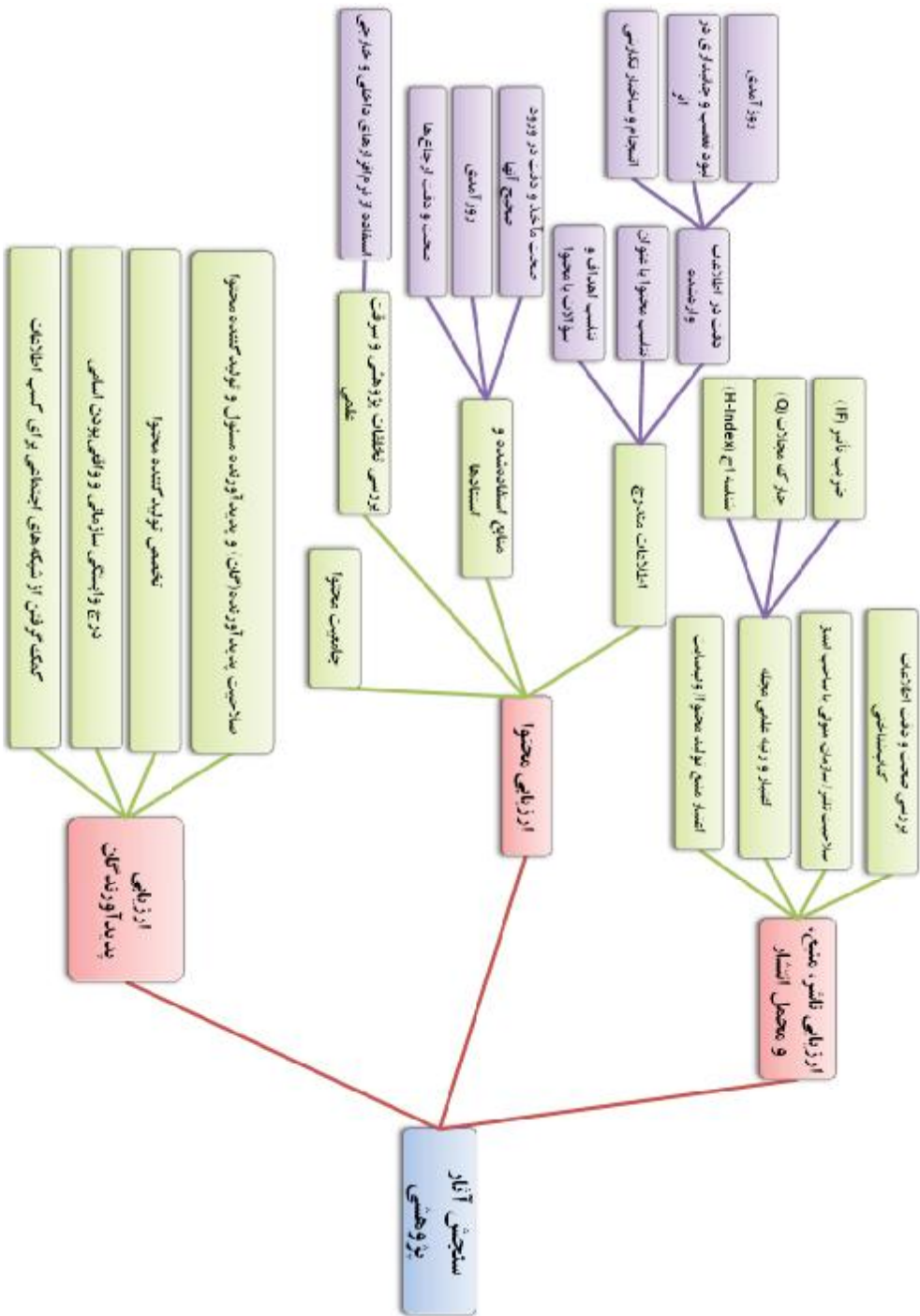
1. Gift / honorary authorship
2. www.linkedin.com
3. www.Researchgate.net

- جستجوی عنوان مقاله در موتورهای جستجو. هرچقدر مقاله و نشریه معتبرتر باشد، احتمال بیشتری دارد که در نمایه‌های ملی و بین‌المللی بیشتری نیز یافت شود. گاهی ممکن است مقالاتی با یک عنوان اما نویسندگان متفاوت یافت شود؛ در این صورت باید محتوای هر دو مقاله با یکدیگر مقایسه شود. تاحدامکان، با دفتر مجله تماس گرفته شود.

نتیجه‌گیری

پژوهش و نگارش و در پی آن تولید علم می‌تواند جزء علاقه‌مندی، وظایف، تمایلات، یا کنجکاوای ذهنی پژوهشگران باشد. بدیهی است هر اثری برای خلق شدن باید پای بر پله‌های قبلی موجود بگذارد تا بتواند ایجاد و مثمرتر واقع شود. از این رو، توجه به اعتبار و کیفیت اثر مطالعه‌شده برای تصمیم‌گیری در تأیید یا رد آن مهم است. به همین دلیل، لازم است پژوهشگران برای ارزیابی آثار در مسیری درست گام نهند تا بتوانند خود خالق اثری معتبر باشند که برگرفته و مبتنی بر پیشینه پژوهشی قوی و موثق است. در این راستا، صحت و دقت و محمل انتشار اثر، اعتبار محتوای تولیدشده و نیز پدیدآورندگان آن مهم هستند. به همین منظور، در این نوشتار تلاش شد تا گام‌های اصلی و مفید در تولید، قضاوت، و استفاده از آثار پژوهشی برشمرده شود. این گام‌ها به‌عنوان نقشه راه در شکل ۱ نمایش داده شده است. توجه به شاخص‌های علم‌سنجی در کنار رعایت اخلاق پژوهش، به‌عنوان سنگ‌بنای آغاز تولید اثری پژوهشی، نکته‌ای است که همواره باید به آن توجه کرد.

شکل ۱. نقشه راه ارزیابی آثار پژوهشی

مآخذ

- بیدختی، حسین؛ حاجی‌زین‌العابدینی، محسن (۱۳۹۰). ارزیابی منابع اطلاعاتی پزشکی مبتنی بر شواهد براساس میزان پاسخ‌دهی به پرسش‌های بالینی. *مدیریت سلامت*، ۱۴ (۴۴)، ۸۶-۸۱.
- حری، عباس (۱۳۹۰). *اخلاق انتشارات علمی*. شیراز: پایگاه استنادی علوم جهان اسلام.
- حیدری، غلام (۱۳۸۴). معیارهای ارزیابی منابع الکترونیکی با تأکید بر وب‌سایت‌ها. *علوم اطلاع‌رسانی*، ۲۰ (۳ و ۴)، ۱۷-۳۲.
- خسروی، فریبرز (۱۳۸۱). تساهل در پژوهش. *فصلنامه کتاب*، ۱۳ (۱)، ۹-۱۱.
- عصاره، فریده (۱۳۸۱). معیارهای ارزیابی منابع اینترنتی. *فصلنامه کتاب*، ۱۳ (۱)، ۶۲-۷۳.
- عمرانی، سیدابراهیم (۱۳۸۶). شاخص‌های جدید علم‌سنجی و مقایسه پایگاه‌های وبگاه علوم و اسکوپوس و گوگل اسکولار. *رهیافت*، ۳۹، ۴۷-۵۵.
- کرمی، لیلا؛ پیرحقی، میترا؛ و صبوری، علی‌اکبر (۱۳۹۴). شاخص‌های مرسوم و جدید در علم‌سنجی. *نشاء علم*، ۶ (۱)، ۶-۱۳.
- نشاط، نرگس (۱۳۸۷). دنیای آشوب‌زده اطلاعات: ملغمه‌ای از اطلاعات سلبی و ایجابی. *اطلاع‌شناسی*، ۵ و ۶ (۲۰ و ۲۱)، ۲۱-۴۲.
- نشاط، نرگس (۱۳۹۰). *در جستجوی معنا: رهیافتی معناشناختی در علم اطلاعات*. تهران: کتابدار.
- محسنی، حمید (۱۳۸۶). *مجموعه‌سازی و خدمات تحویل مدرک*. تهران: کتابدار.
- میرزاییگی، مهدیه؛ صنعت‌جو، اعظم؛ و دیانی، محمدحسین (۱۳۹۱). بررسی میزان استفاده از عناصر منبع (عنوان، چکیده، کلیدواژه و متن کامل) در فرایند گزینش و ارزیابی منابع اطلاعاتی از رویکرد نظریه سبک‌شناختی کل‌گرا-تحلیلی رای‌دینگ. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲ (۲)، ۱۱۹-۱۳۶.
- Barry, C. L., Schamber, L. (1998). Users' criteria for relevance evaluation: a cross-situational comparison. *Information Processing & Management*, 34 (2/3), 219-236.
- Dadkhah, M., & Maliszewski, T. (2015). Hijacked journals - threats and challenges to countries' scientific ranking. *International Journal of Technology Enhanced Learning*, 7 (3), 281-288.
- Evaluating sources: Evaluation criteria for seeking relevant, useful and accurate information*. (n.d.). Retrieved April 20, 2017, from <http://www.write.com/writing->

guides/research-writing/research-process/evaluating-sources-seeking-relevant-useful-and-accurate-information/

Evaluating sources. (n.d.). Retrieved April 20, 2017, from <http://www.pcc.edu/library/research/evaluating/evaluating-sources/>

Harvard Guide to Using Sources: a publication of the Harvard college writing program. (n.d.). Retrieved April 20, 2017, from <http://isites.harvard.edu/icb/icb.do?keyword=k70847&tabgroupid=icb.tabgroup107786>

Journal citation ranking and quartile scores. (n.d.). Retrieved April 22, 2017, from https://researchassessment.fbk.eu/quartile_score

Katz, W. A. (1992). *Introduction to reference work* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

Searle, J. R. (1969). *Speech acts: an essay in the philosophy of language.* Cambridge: Cambridge University. Retrieved August 29, 2017, from https://books.google.com/books?id=t3_WhfknvF0C&pg=PA33&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

Smith, A. G. (1997). Testing the surf: Criteria for evaluating internet information resources. *The Public-Access Computer Systems Review*, 8 (3), 5-23.

Portland Community College. PCC library. (n.d.). *Evaluating sources.* Retrieved April 20, 2017, from <http://www.pcc.edu/library/research/evaluating/evaluating-sources>

Wager, E., Barbour, V., Yentis, S., & Kleinert, S. (2009). *Retraction guideline.* Retrieved April 23, 2017, from https://publicationethics.org/files/retraction%20guidelines_0.pdf

استناد به این گزارش:

عباسیان، زهره (۱۳۹۷). تأملی بر نقشه راه اعتبارسنجی آثار پژوهشی: راهکاری برای نگارش صحیح علمی. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۹ (۲)، ۲۱۵-۲۲۶.